

вікна», *sugar* «пов'язаний з інтимними відносинами між літнім заможним чоловіком і молодою жінкою, у руки якої переходить багатство чоловіка».

Отже, запозичення складають лише 2% від загальної кількості інновацій; цей показник, за нашими спостереженнями, практично не змінюється протягом останнього півстоліття розвитку англійської мови. Можна помітити, що французька мова, яка досить довгий час була основним постачальником запозичень, не представлена жодним словом. В останні півстоліття вчені відзначали зростання питомої ваги запозичень із азійських мов, особливо з мов країн Далекого Сходу. Ця тенденція в останні роки виявилася в тому, що половина запозичень – надходження з японської мови, серед яких не тільки одиниці, що пов'язані з кулінарією, але й позначення інших понять, у тому числі абстрактних: *kakeibo* «японський підхід до управління своїми фінансами, бюджетом», *tsundoku* «придбання великої кількості книжок, читати які зовсім немає часу», *wabi-sabi* «цінування простого, близького до природи життя». У той же час значну роль у збагаченні «макросистеми» англійської мови відіграють «внутрішні запозичення», перш за все – запозичення між національними варіантами. Слід відзначити, що інновації, які виникли в одному із варіантів, здебільш в американському та в британському, в умовах інформаційної революції у короткий термін починають вживатися в інших варіантах.

Важливою для розуміння сучасних неологічних процесів, їх зв'язку з розвитком суспільства слід вважати таку соціолінгвальну характеристику, як їх концентрація навколо певних сфер соціального життя, що на **перспективу** може стати предметом розгляду у подальших наукових розвідках.

Література

- Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу : монографія. Львів : Паіс. 2007. 228с.
Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : Англо-український словник. Вінниця : Нова Книга. 2008. 360с.
Зацний Ю. А., Янков А. В. Нова розмовна лексика і фразеологія : англо-український словник. Вінниця : Нова Книга. 2010. 224 с.
Зацний Ю. А., Клименко О. Л. Англо-український тематичний словник нової лексики та фразеології : реком. МОНУ. Запоріжжя : ЗНУ. 2013. 322 с.
Зацний Ю. А., Семенчук А. Б. Антитерористична боротьба і поповнення словникового складу сучасної англійської мови : монографія. Запоріжжя : ЗНУ. 2013. 220 с.
Зацний Ю. А., Драбовська В. А. *New American Phraseology* : англійсько-український словник. Вінниця : Нова Книга. 2019. 360 с.

(Матеріал надійшов до редакції 6.11.18. Прийнято до друку 8.01.19)

УДК: 811.112.2'373.421

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2020-79-05>

КАЗИМІР І. С.

(Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка)

kazymir.iryana@kpnpu.edu.ua

НОМІНАТИВНІ ПОТЕНЦІ ОКАЗІОНАЛЬНИХ МОВНИХ ОДИНИЦЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена виявленню номінативних потенцій контекстуальних синонімів в сучасній англійській мові. У статті досліджуються лексичні одиниці на матеріалі художнього та газетного дискурсів. У статті доводиться кореляція сучасного стану мови з досліджуваними мовними феноменами – контекстуальними синонімами. Вивчення мовного динамізму завжди спрямовуватиме сучасну лінгвістику на ґрунтовний розгляд тих чи тих мовленнєвих явищ, які містять вторинне значення. Пропонується детальне вивчення контекстуальних синонімів в контексті голістичної лінгвістики. Вивчення контекстуальних синонімів дозволить простежити їх ситуативне (оказіональне) використання синонімічних одиниць на матеріалі художнього чи газетного дискурсів англійської мови. У ході дослідження виявлено, що контекстуальні синоніми

можуть актуалізувати функцію оціночної номінації, при цьому це сприятиме підвищенню виразності оповіді про героя чи ситуацію чи обставини.

Отже, контекстуальні синоніми можуть бути не лише у вигляді окремих лексем, а також у вигляді інформаційних блоків, пропозицій в залежності з законами синтаксису. Ключовими умовами для контекстуальної синонімії є наявність одного чи декількох логічно зв'язаних між собою текстів, у яких денотат характеризується з допомогою первинної, вторинної, дискурсивної номінації.

Ключові слова: контекстуальний синонім, контекст, первинна номінація, вторинна номінація, інтродуктивна номінація, оціночна номінація.

Kasymir I. S. Nominative potentialities of occasional linguistic units in modern English. The given article embraces the nominative potentialities of contextual synonyms in modern English. We shall confine our attention strictly to the examining of lexical units on the material of literary and newspaper discourses. The paper deals with the correlation of the current state of the language with the studied linguistic phenomena - contextual synonyms. It seems essential to emphasize that the interest of linguistic dynamism will always direct modern linguistics to a thorough examination of those speech phenomena that are of secondary importance. We are aimed at characterizing the nominative potencies of contextual synonyms considering modern sources.

A detailed study of contextual synonyms (CS) in the context of holistic linguistics is offered. The study of contextual synonyms will allow us to trace their situational (occasional) usage of synonymous units on the material of English language or newspaper discourses. The study has found that contextual synonyms lead to the actualization the function of the evaluative nomination, while enhancing the tale about its hero, situation or circumstances.

It should be noted that contextual synonyms are subjective notions in the process of discovering. The meaning of the CS can't be fixed by lexicographic sources, but are determined while analyzing a particular text. The nominative nature of contextual synonyms is characterized by imagery that reveals one or another synonym with a certain connotative meaning. Having researched CS through literature and newspaper texts it may be suggested that literature tends to be filled with connotations rather than newspaper texts. It is worth pointing out that contextual synonyms implement the function of nominative evaluation in the way of describing characters, events, etc.

Consequently, contextual synonyms can't be only in the form of separate lexemes, but in the form of informational blocks, sentences, depending on the laws of syntax. The key prerequisites for contextual synonymy are the presence of one or more logically related texts in which the denotat is characterized by primary, secondary and discursive nominations. It has been found that contextual synonyms realize text-forming and text-developing functions.

Key words: contextual synonym, context, primary nomination, secondary nomination, introductory nomination, evaluative nomination.

Сучасне трактування мови зводиться до таких понять як динамічність, фрактальність, системність та поліфункціональність. Прикметною ознакою динамічності та еволюційності є мовна здатність збагачувати свій словниковий склад новими лексичними одиницями. Розвиток окремих слів, або набуття тих чи тих лексем okazіонального значення у певному дискурсі, їх взаємозв'язки, можливість створювати нові слова, групи, комбінації слів призводять до розвитку словникового складу. Показовим у цьому аспекті є синонімічні відношення, які ще здавна викликають чималий інтерес у дослідників мовознавчого напрямку. Від античності й до сьогодні не втрачає свої позиції теорія близьких за значенням слова, створюючи при цьому низку дискусій й актуалізуючи водночас питання сутності теорії синонімії, диференціації, походження та функціонування у тому чи тому дискурсі.

Ще давньогрецькі граматисти зазначали, що синоніми є багатством мови і розглядалися з позицій актуалізатора психолінгвальних та мовленнєво-комунікативних засобів (*syn – такий самий + onym – ім'я*) [Quintilianus M. 1866].

Багатозначність терміну досліджуваного нами феномена (синоніма) говорить про неоднозначність та складність цього явища. Існує низка трактувань синонімії та процесів синонімізації, розкриваючи лише їхню номінативну функцію на мовному полі. У той час як проблема синонімізації тісно пов'язана з процесом створення образу слова, відтворення образу та об'єкта та співставленням їх з об'єктом. Вивчення мовного динамізму завжди спрямовуватиме сучасну лінгвістику на ґрунтовний розгляд тих чи тих мовленнєвих явищ, які містять вторинне значення.

Беручи до уваги сучасні мовознавчі тенденції, **актуальним** вважаємо, розгляд саме контекстуальних синонімів [Павлов], значення яких формується okazіонально, у конкретному тому чи тому контекстах. Н. Ф Пелевіна свого часу зазначала про “тонке” та своєрідне явище – виникнення okazіональної синонімії [Пелевіна 1980, с. 49]. Сучасний етап розвитку уявлень про близькість значень в англійській мові потребує нового підходу, який б інтегрально поєднав знання із різних галузей.

Вихід робіт у функціонально-когнітивному, лінгвопрагматичному, семантико-стилістичному та психолінгвальному аспектах дещо підсилив інтерес до запропонованого нами об'єкта вивчення. Утім, слід відзначити, що переважна кількість цих робіт виконувалась в аспекті семасіологічного підходу, який не в змозі розв'язати проблему природи власне синонімії та фактори, що впливають на синонімізацію значень тих чи тих лексем. Упродовж останнього десятиліття, відзначимо, що сучасна семасіологія поповнилась потужними лінгвістичними працями з питання контекстуальної синонімії (В. А. Басок, С. В. Лебедева, Е. А. Макаренченко, Т. А. Неверова, А. М. Суддя).

У перелічених кваліфікаційних дослідженнях підіймаються питання дефініції, характеристики контекстуальних синонімів, забезпечення текстової зв'язності, номінативне варіювання контекстуальних синонімів, зближення значень слів в індивідуальній свідомості, розгляд їх когнітивних механізмів та прагматистичних характеристик. Предметом дослідження переважно були прикметники, іменники та іменні групи. Прикметною ознакою є те, що фактична більшість робіт із теорії синонімії присвячується германським мовам, а саме англійській мові (В. Г. Вилюман, Ю. Д. Апресян, Е. А. Лебедева).

Зупиняючись на визначенні контекстуальних синонімів (далі – КС), В. В. Левицький класифікує їх за синтагматичним типом відношень. Пояснюючи це тим, що у них збігаються денотативний, конотативний і структурний компоненти, але не збігається сигніфікативний компонент. КС не підлягають лексикографічній інвентаризації, вони відносяться до так званих okazіональних одиниць, замінюючись в тому чи тому контексті. Учений називає їх несправжніми (*echt-unecht*) [Левицький 2014, с. 99]. КС характеризуються здатністю до субституції, наділені емоційним та предметним змістом (логічний зміст – відсутній).

Об'єктом нашого дослідження послуговували контекстуальні синоніми, а **предметом** – функційні потенції ситуативних мовних феноменів (контекстуальних синонімів) на матеріалі сучасного газетного та художнього дискурсів. **Мета** запропонованої розвідки полягає у тому, щоб схарактеризувати номінативні потенції контекстуальних синонімів шляхом вибірки із газетного та художнього дискурсів.

Перш ніж аналізувати номінативні потенції досліджуваного об'єкта, розглянемо основні диференційні ознаки контекстуальних синонімів. Okazіональні синоніми, на противагу загальномовним, містять лексеми, які вступають у синонімічні відношення у конкретних контекстуальних умовах [Нечитайло 1987, с. 18]. КС характерна:

- референтна ідентичність;
- семантична подібність;
- наявність функційно-стилістичних маркерів;
- однакова прагматична спрямованість.

Відмічають, що КС властива номінативна факультативність, невідтворюваність поза контекстом та пантемпоральність [Басок 2006, с. 7].

Наявність одного спільного компонента є запорукою виокремлення синонімів з-поміж лексичного складу англійської мови [Брагіна 1986, Вилюман 1980]. Вилюман стверджує, що синоніми мають спільну семантичну основу (наявність однієї тотожної семми) [Вилюман 1980, с. 32].

Розмежування лексичного значення і виокремлення синонімів у мовній системі реалізується на основі денотативного значення [Нечитайло 1987, с. 79]. У ході дослідження контекстуальної синонімії, слід зазначити, що okazіональні мовні феномени містять суб'єктивний характер. Семантика КС не фіксується лексикографічними джерелами, а визначаються під час аналізу того чи того тексту.

Вплив контексту на синонімію вважається головним чинником вирішення проблеми синонімії. Вивчення контекстуальних синонімів дозволить простежити їх ситуативне (okazіональне) використання синонімічних одиниць. Послугуючись періодичним газетним виданням *The New York Times* наведемо наступні приклади контекстуальної синонімії:

“...*a wide majority of Americans, said Anthony Leiserowitz, director of the Yale program. ...48 percent of the respondents agreed, an increase of nine percentage points since March. And 49 percent said they believed they would be personally harmed by global warming, a seven-point jump over the same period.*

While *public opinion on climate issues has fluctuated.....and to the publicity that surrounded two major scientific reports on climate change last year. About two-thirds of those surveyed believed global warming. Mr. Trump’s approach to politics is divisive, Dr. Leiserowitz said.....and to the efforts of President Trump.*

Those reports, from the United Nation’s scientific panel on climate change and the United States government... “ (Wednesday, January 30, 2019).

У наведеному фрагменті наведено два приклади контекстуальної синонімії. У межах макро-контексту, де міститься уся інформація, ми можемо апелювати до КС: *Mr. Trump’s – government – President – politics*. Трамп виступає денотатом, а далі уся інформація про нього, яка актуалізується у мікро-контекстах. Денотатом іншого прикладу є народна більшість, народ, респонденти, опитувані: *the respondents- they- the publicity- public opinion- those surveyed- a wide majority of American*.

Чому лексема *Трамп* і лексема *президент* є контекстуальними синонімами? Спершу потрібно визначити частотність вживання цих лексем англомовною спільнотою. Більш того, ці приклади містять один денотат і можуть взаємозамінюватись. Утім, це не є основною умовою існування КС.

Наступний приклад контекстуальної синонімії знаходимо у самій назві статті. Формування синонімії (*the Auschwitz, death*) відбувається на основі фонових знань певної лінгвокультури: *The Auschwitz death marches*.

Далі у статті віднаходимо ще випадки КС: *Himmler’s orders served several purposes, according to research by the United States Holocaust Memorial Museum. Seventy-five years ago, Soviet forces swept across Poland from the east and liberated Auschwitz, the camp complex where 1.3 million were enslaved – and 1.1 million among them systematically murdered – during the war* (The New York Times, Wednesday, January 29, 2020).

Лексеми *war, the Auschwitz, death, Holocaust* актуалізують страшну подію в часи Другої світової війни, під час якої масово знищували людей за ознакою расової та національної приналежностей.

Розглянемо інші фрагменти прикладів КС, узяті із художнього роману англійської письменниці Джоджо Мойєс:

And then, as quickly as they had come, they were gone, obliterated by the dark blue mass that had settled beside her [Jojo Moyes 2010, с. 25]. She opened her eyes a little. Two indistinct shapes moved around her. Every time she thought she had worked out what they were they moved again. Blue. They were blue [Jojo Moyes 2010, с. 25].

A brisk, older woman – a nanny perhaps? – brought young children in to see her for an hour every evening [Jojo Moyes 2010, с. 27].

She had had a second operation on her arm and it was healing well, they told her, although the long red scar where the plate had been inserted made her wince, and she tried to keep it hidden under a long sleeve [Jojo Moyes 2010, с. 29].

Her husband was something big in mining and was often away, although his devotion was such that he had put off several very important trips since the accident [Jojo Moyes 2010, с. 29].

Her husband – this man, this stranger – was going to climb into her bed. [Jojo Moyes 2010, с. 29].

У першому прикладі контекстуальними синонімами виступають лексеми *they, the dark blue mass* та *the two indistinct shapes*. Займенник *they* виконує інтродуктивну номінацію. У наведеному прикладі спостерігається дистантне розташування КС та актуалізуються образно-розвивальні функції у тексті. Спершу відбувається перша згадка про об’єкт.

Далі еквівалентний йому КС у формі *the dark blue mass* виконує вторинну номінацію цього об'єкта, актуалізуючи функцію ідентифікатора, яка викликається шляхом семантичного звуження. Їхня синонімія охоплюється одним контекстом, який характеризує лише один денотат.

КС *two indistinct shapes, blue* позначає вторинну номінацію об'єкта, де можна прослідкувати певну негативну оцінку номінації. Таким чином, зазначений КС виконує функцію оціночної номінації, характеризуючи героя чи ситуацію, дає оцінку їхньої діяльності. Завдяки цьому спостерігається певна виразність викладу інформації. Контекстуальні синоніми можуть актуалізувати функцію оціночної номінації, при цьому це сприятиме підвищенню виразності оповіді про героя, ситуацію чи обставини.

Наступний приклад контекстуальної синонімії реалізується лексемами *column of figures, guests, friends, coupling*.

*No doubt some unmissable **column of figures** to wave his magic wand over. I'll go and freshen up our other **guests** arrive. These were her **friends**. They were another step to bringing her back to herself. Jennifer was astonished by the **unlikeliness** of this **coupling*** [Jojo Moyes 2010, с. 46-47].

Наведений приклад актуалізує інтродуктивну номінацію. Слід зазначити, що синонім *column of figures* виконує не лише інтродуктивну, але й образну номінацію об'єкта з допомогою стилістичного маркування.

Номінативна специфіка контекстуальних синонімів характеризується образністю, яка викриває той чи той синонім певним конотативним відтінком, як-от у фрагменті із тексту:

*In other times, Avice would not have spent five minutes with this peculiar mixture of girls - some of whom seemed to have landed straight off some outback station with red dust on their shoes - or, indeed, have wasted so many hours enduring interminable lectures from **middle-aged spinsters** who had seized upon the war as a way to enliven what had probably been dismal lives. The shipment home of troops was a priority; the '**wallflower wives**', as they had become known, were not. Some had filed their papers over a year previously and heard little since* [Jojo Moyes 2010, с. 496].

У Кембриджському словнику знаходимо дефініцію лексеми *spinster* – *a woman who is not married, especially a woman who is no longer young and seems unlikely ever to marry*. Як бачимо, номінативна функція може ускладнюватися негативною оцінкою об'єкта.

Авторка роману шляхом вторинної номінації імплементує контекстуальний синонім *wallflower wives* до лексем: *they, wives, girls*, таким чином, щоби увиразнити, додати експресії, додаткового відтінку та урізноманітнити лексичне наповнення тексту. Так звана метафоризація (*wallflower* + *wives*) сприяє увиразненню значення слова. З допомогою контексту виникає ймовірність виникнення оказіональних конотацій. Через систему своєрідного поєднання слів авторка викликає відповідну реакцію читача.

Отже, контекстуальні синоніми сприяють процесам сполучності, інформативності, цілісності та модальності у дискурсі. Вищезазначені приклади вказують на те, що КС утворюють певну текстову динамічність. Досліджуваний об'єкт є засобом декодування авторської прагматики, таким чином, щоби утворювався потрібний фокус і реалізувалися на передній план елементи, що маркують прагматику [Суддя 2014, с. 3].

Висновки. Погодимось із думкою Е. І. Путятіної про те, що КС базуються на зв'язному тексті за умови їх частотної лексичної субституції з лексеми-іменник, чи власної назви на лексему-займенник при її повторній номінації. Це є доказом існування мовленнєвої синонімії [Путятіна 2019]. Контекстуальні синоніми можуть бути не лише у вигляді окремих лексем, а також у вигляді інформаційних блоків, пропозицій в залежності з законами синтаксису. Ключовими умовами для контекстуальної синонімії є наявність одного чи декількох логічно зв'язаних між собою текстів, у яких денотат характеризується з допомогою первинної, вторинної, дискурсивної номінацій. Контекстуальні синоніми виконують у межах тексту утворювальну та розвивальну функції. Номінативна функція КС поділяється на інтродуктивну, ідентифікаційну, оціночну та образну функції.

КС пояснюються мовною економією знаків та, з іншого боку, розширенням лексичного набору сем у тексті. Це сприятиме образності, репрезентації індивідуально-авторських складників та апеляції до індивідуально-авторської картини світу того чи того письменника. Кореляція індивідуально-авторського (ідіостиль) та загальномовного стилів може призвести до збагачення нації як у мовленнєвому, так і в духовному аспектах.

Пов'язуючи наш об'єкт із голістичною лінгвістикою, зазначаємо, що одним із основним завдань нової філології має бути вивчення взаємозв'язку між синонімічно-полісемічними словами тому до **перспективних** напрямів відносимо ґрунтовне вивчення ідентифікаційної, оціночної та образної функцій контекстуальних синонімів англійської мови на матеріалі художнього дискурсу в руслі голістично-синергетичної парадигми.

Література

- Басок В. А. Контекстуальна синонімія : семантико-стилістичний та прагматичний аспекти (на матеріалі іменників сучасної німецької мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 Київ, 2006. 20 с.
- Брагина А. А. Синонимия в литературном языке. Москва : Наука, 1986. 127 с.
- Виллюман В. Г. Английская синонимика. Москва : Высшая школа, 1980. 123 с.
- Левицький В. В. Лексикологія німецької мови. Вінниця : Нова Книга, 2014. 392 с.
- Нечитайло О. І. Синоніми в лексикографії. Київ : Наукова думка, 1987. 132 с.
- Павлов В. В. Функциональные свойства контекстуальных синонимов. URL: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/904-funktionalni-vlastivosti-kontekstualnih-sinonimiv.html>
- Пелевина Н. Ф. О внешних и внутренних факторах семантических изменений. *Материалы XIX научной сессии*. Черновцы, 1963. С. 6-9.
- Путятина Е. И. О признаках языковой и контекстуальной синонимии в современном английском языке. *Вестник Сургутского государственного педагогического университета*. URL: <https://cyberleninka.ru/journal/n/vestnik-surgutskogo-gosudarstvennogo-pedagogicheskogo-universiteta?i=1048893>
- Судья А. М. Функціонування контекстуальних синонімів-прикметників у німецькомовному художньому дискурсі : когнітивний та прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2014. 20 с.
- Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru>
- Jojo Moyes. *The last letter from your lover*. London : Hodder & Stoughton Ltd, 2010. 502 p.
- Quintilianus M. *Institutio oratoria*, ed E. Bonnel, Lipsial, 1866. 149 p.

(Матеріал надійшов до редакції 14.03.20. Прийнято до друку 9.04.20)

УДК 811.112.2'25

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2020-79-06>

КИРИЛЮК С. В.

(*Чорноморський національний університет імені Петра Могили*)

ksw64@meta.ua

ВІДТВОРЕННЯ ЕТНОМОВНОГО КОМПОНЕНТА НІМЕЦЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Статтю присвячено особливостям відтворення етномаркованих одиниць німецьких народних казок в україномовному перекладі. Визначено, що національне забарвлення змісту і форми німецької народної казки зберігається, в першу чергу, на лексико-семантичному рівні мови, який найбільш адекватно відображає національну картину світу. Виявлено, що власні та власне казкові імена належать до реалій певної мовної культури, і мають різні способи перекладу. Природні імена відтворюються за допомогою транскрипції, а апелятиви – зі збереженням внутрішньої форми. В той же час при відтворенні власних імен застосовується і метод уподібнення, коли персонаж в українському перекладі отримує специфічного забарвлення за допомогою імені. Повна відповідність національного колориту забезпечується засобами контексту, який є джерелом даних про історію, культуру та традиції народу. У зв'язку з цим, особливого значення набуває переклад лексичних одиниць, що позначають предмети, поняття та явища, які характерні для певного народу та пов'язані з певною історичною епохою. Зазначено, що при перекладі тексту з однієї лінгвокультури на іншу з'являються слова-реалії, точність перекладу яких частіше полягає у функціональній, а не формальній відповідності оригіналу. Виявлено, що відтворення змісту і форми оригіналу досягається шляхом описового, еквівалентного та буквального перекладу, внаслідок чого стає можливим передати національний колорит німецької казки. Особливого колориту набувають і традиційні словесні формули, оригінальність яких безпосередньо пов'язана з особливостями ментальності народу. У результаті дослідження перекладу традиційних формул німецьких народних казок було виявлено, що в українському варіанті словесні формули